

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013. E fordítás nem köti a Bíróságot. További információkért olvassa el a dokumentum végén szereplő teljes körű szerzői jogi tájékoztatást.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

KORÁBBI ÖTÖDIK SEKCIÓ

GAS ÉS DUBOIS kontra FRANCIAORSZÁG ÜGY

(25951/07. sz. kérelem)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2012. március 15.

Ezen ítélet az Egyezmény 44. Cikke (2) bekezdésének c) pontja értelmében jogerőssé vált. Ugyanakkor esetlegesen szerkesztési változtatás alá eshet.

A Gas és Dubois kontra Franciaország ügyben,
az Emberi Jogok Európai Bírósága (korábbi ötödik szekció) az alábbi tagokból álló Kamarában eljárva:

Dean Spielmann, *elnök*
Jean-Paul Costa,
Karel Jungwiert,
Boštjan M. Zupančič,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Ganna Yudkivska, *bírák*,

és Claudia Westerdiek, *a Szekció titkára*

2011. április 12-én és 2012. február 14-én tartott zárt ülésén,
a következő – a fent említett utóbbi napon elfogadott – ítéletet hozta:

ELJÁRÁS

1 Az ügy alapjául a Franciaországgal szemben az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (továbbiakban: Egyezmény) 34. Cikke értelmében két francia állampolgár, Valérie Gas és Nathalie Dubois (a továbbiakban: kérelmezők) által 2007. június 15-én a Bírósághoz benyújtott kérelem (25951/07. sz.) szolgál.

2. A kérelmezőt egy Párizsban praktizáló ügyvéd, C. Mécary ügyvéd képviselte. A francia kormányt (a továbbiakban: a kormány) meghatalmazottja, a külügyminisztérium jogi ügyekért felelős igazgatója, E. Belliard képviselte.

3. A kérelmezők többek között azt állították, hogy a heteroszexuális párokhoz képest hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak velük szemben, mivel Franciaországban nem létezik olyan jogi eszköz, amely lehetővé teszi az azonos nemű párok számára a második szülő általi örökbefogadást. Az Egyezmény 8. Cikkével összefüggésben értelmezett 14. Cikkre hivatkozva azt állították, hogy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztető jellegű eltérő bánásmódot alkalmaztak velük szemben, sértve a magán és családi élet tiszteletben tartásához való jogukat.

4. A Bíróság 2010. augusztus 31-i határozatában a kérelmet elfogadhatónak nyilvánította. 2010. november 30-án a Kamara úgy határozott, hogy tárgyal az ügy érdeméről.

5. A kérelmezők és a kormány is további írásbeli észrevételeket nyújtottak be az ügy érdeméről (Bíróság Eljárási Szabályzata 59. cikkének (1) bekezdése). Ezen túlmenően – mivel az elnök engedélyezte számukra az eljárásba való beavatkozást – harmadik félként a következő szervezetek terjesztették elő észrevételeiket: az International Federation for Human

Rights (Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetsége; FIDH), az International Commission of Jurists (Jogászok Nemzetközi Bizottsága; ICJ), a European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (a Lesbikusok, Melegek, Biszexuálisok, Transz- és Interszexuálisok Nemzetközi Szövetségének európai területi szervezete, ILGA-Europe), a British Association for Adoption and Fostering (az örökbefogadási és nevelőszülői elhelyezés brit szövetsége; BAAF) és a Network of European LGBT Families Associations (az európai LMBT-családok szövetségeinek hálózata; NELFA). A felek válaszoltak a megjegyzésekre (44. cikk (6) bekezdése). A szóban forgó szervezeteknek a szóbeli eljárásban való részvételt is engedélyezték.

6. A tárgyalás nyilvánosan zajlott a strasbourgi Human Rights Buildingben 2011. április 12-én (59. cikk (3) bekezdése).

A Bíróság előtt megjelentek:

(a) *a kormány részéről*

A.-F. TISSIER, Emberi Jogi Osztály vezetője a Külügyminisztérium Jogi Ügyekkel Foglalkozó Főosztályán , *társ-meghatalmazott,*

J.-C. GRACIA, az Igazságügyi Minisztérium Főtitkársága, *tanácsos,*

C. BLANC, az Igazságügyi Minisztérium Polgári Ügyekkel Foglalkozó Osztálya,

M.-A. RECHER LAMBEY, az Igazságügyi Minisztérium Főtitkársága,

A. TALBOT, az Igazságügyi Minisztérium Főtitkársága,

M. SCHULTZ, a Szociális Minisztériumhoz és a Szolidaritás és Társadalmi Kohézióval Foglalkozó Minisztériumhoz tartozó Társadalmi Kohézióért Felelős Főigazgatóság,

J. SPITERI, a Munkaügyi, Foglalkoztatási és Egészségügyi Minisztérium Pénzügyi, Jogi és Szolgáltatási Főosztálya,

E. TOPIN, a Külügyi és Európai Ügyekkel Foglalkozó Minisztérium,

tanácsadók,

(b) *a kérelmezők részéről*

C. MÉCARY, ügyvéd,

Y. STREIFF, ügyvéd,

T. BOUZENOUNE,

tanácsos,

tanácsadó;

(c) *a beavatkozó harmadik felek részéről*

Prof. R. WINTEMUTE, emberi jogi professzor, King's College London,

tanácsadó,

az International Federation for Human Rights (Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetsége; FIDH), az International Commission of Jurists (Jogászok Nemzetközi Bizottsága; ICJ), a European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (a Leszbikusok, Melegek, Biszexuálisok, Transz- és Interszexuálisok Nemzetközi Szövetségének európai területi szervezete, ILGA-Europe), a British Association for Adoption and Fostering (az örökbefogadási és nevelőszülői elhelyezés brit szövetsége; BAAF) és a Network of European LGBT Families Associations (az európai LMBT-családok szövetségeinek hálózata; NELFA) nevében.

7. A Bíróság meghallgatta Mécary, Tissier valamint professzor Wintemute felszólalását, valamint Mécary és Tissier a bírák kérdéseire adott válaszait.

TÉNYÁLLÁS

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

8. Az egyik kérelmező 1961-ben, a másik 1965-ben született, mindketten Clamart-ban élnek.

9. Valérie Gas (továbbiakban: az első kérelmező) 1989 óta él együtt Nathalie Dubois-val (továbbiakban: a második kérelmező). A második kérelmező 2000. szeptember 21-én szülte lányát, A.-t, aki mesterséges megtermékenyítéssel, névtelen donortól fogant. A.-nak – a belga joggal összhangban – apjával, mint névtelen donorral törvényes kapcsolata nincs. A gyermek születésétől fogva a kérelmezők közös otthonában élt. Nevét 2000. szeptember 22-én jegyezték be a születésekről, haláláról és házasságokról szóló anyakönyvbe Clamart városházában. Anyja 2000. október 9-én ismerte el gyermekét hivatalosan.

10. A két kérelmező ezt követően élettársi jogviszonyt létesített, amelyet 2002. április 15-én jegyezték be a az Emberi Jogi Osztály vezetője Vanves-i Kerületi Bíróság nyilvántartásába.

11. 2006. március 3-án az első kérelmező a nanterre-i *tribunal de grande instance* (továbbiakban: elsőfokú bíróság) előtt egyszerű örökbefogadási határozat iránti kérelmet nyújtott be élettársának lánya tekintetében azt követően, hogy partnere jegyző által igazolva hozzájárult ehhez.

12. 2006. április 12-én az ügyész panaszt terjesztett elő az első kérelmező kérelmével szemben a polgári törvénykönyv 365. cikke alapján (lásd a lenti 19. pontot).

13. Az elsőfokú bíróság 2006. július 4-i ítéletében megállapította, hogy az örökbefogadás törvényi feltételei teljesültek, és bizonyított, hogy a gyermek nevelésében a kérelmezők aktívan és közösen vettek részt, valamint gondozták és szerették a gyermeket. A bíróság azonban elutasította a kérelmet, mivel a kért örökbefogadás a szülői felügyeleti jognak az örökbefogadó szülőre való átruházása, és ennél fogva az anya gyermekével kapcsolatos jogaitól való megfosztása révén a kérelmezők szándékával ellentétes és a gyermek érdekeit sértő jogi következményekkel járt volna.

14. Az első kérelmező fellebbezett e határozat ellen, és a második kérelmező saját elhatározásból beavatkozott az eljárásba.

A kérelmezők a Versailles-i Fellebbviteli Bíróság előtt az örökbefogadás révén újra megerősítették a gyermek szociális valóságát tükröző stabil jogi keret biztosítására irányuló szándékukat. Azzal érveltek, hogy a szülői felelősségnek a gyermek anyja részéről történő elvesztése orvosolható a szülői felelősség teljes vagy részbeni átruházásával, valamint előadták, hogy más európai országokban engedélyezik az azonos nemű partnerrel törvényes kapcsolatot létrehozó örökbefogadást.

15. A fellebbviteli bíróság 2006. december 21-i ítéletében helyt adott a kérelem elutasításának.

Az elsőfokú bírósághoz hasonlóan a fellebbviteli bíróság is megjegyezte, hogy az örökbefogadás törvényi feltételei teljesültek, valamint megállapították az első kérelmező aktív részvételét a gyermek érzelmi és anyagi jólétének biztosításában. A bíróság azonban helyt adott annak, hogy az efféle örökbefogadás nem szolgálná a gyermek érdekeit, mivel a kérelmezők nem tudnák megosztani a szülői felelősséget – ahogyan azt a polgári törvénykönyv 365. cikke a gyermek apja vagy anyja házastársa esetében engedélyezi –, és az örökbefogadás ennél fogva megfosztaná Dubois-t gyermekével kapcsolatos jogaitól. A bíróság továbbá úgy vélte, hogy a szülői felügyeleti jog gyakorlásának pusztán későbbi időpontban történő átruházása nem lenne elég a szülői felelősségnek az anya részéről történő elvesztéséből eredő veszélyek megszüntetéséhez. Ennek megfelelően a bíróság álláspontja szerint a kérelem kizárólag a kérelmezőknek a gyermek közös szülői felügyeletének elismerésére és törvényesítésére irányuló szándékával állt összhangban.

16. 2007. február 21-én a kérelmezők fellebbezést nyújtottak be, a a semmítőszék előtti eljárást azonban nem folytatták. 2007. szeptember 20-án a semmítőszék elnöke a jogkérdések megfellebbezésére való jog elvesztését megállapító végzést adott ki.

II. A RELEVÁNS HAZAI JOG ÉS GYAKORLAT

A. Örökbefogadás

17. A francia jogban az örökbefogadásnak két típusa létezik: teljes és egyszerű örökbefogadás.

1. Teljes örökbefogadás

18. A teljes örökbefogadási határozatot csak kiskorú gyermek esetében lehet hozni, valamint meghozatalát kizárólag házaspár vagy egy személy kérelmezheti. Törvényes szülő-gyermek kapcsolatot létesít, amely felváltja az eredeti kapcsolatot (amennyiben fennállt valamilyen kapcsolat). A gyermek az örökbefogadó szülő családi nevét veszi fel. Új születési anyakönyvet készítenek, valamint az örökbefogadás visszavonhatatlan (a polgári törvénykönyv 355. és az azt követő cikkei).

2. Egyszerű örökbefogadás

19. Az egyszerű örökbefogadási határozat ezzel szemben nem szünteti meg a gyermek és annak vér szerinti családja közötti kapcsolatot, hanem egy további törvényes szülő-gyermek kapcsolatot létesít (a polgári törvénykönyv 360. és az azt követő cikkei). A határozatot az örökbefogadott személy korától függetlenül – akkor is, ha már nagykorúvá vált – meg lehet hozni. Az örökbefogadott nevéhez hozzáteszik az örökbefogadó szülő családi nevét. Az örökbefogadott a vér szerinti családi jogállásból származó jogok közül bizonyos jogokat megtart, valamint az örökbefogadó szülővel kapcsolatos jogokat szerez. Az egyszerű örökbefogadás az örökbefogadó és az örökbefogadott közötti kölcsönös kötelezettségeket – többek között a tartási kötelezettségre vonatkozó követelményt – vonja maga után. A vér szerinti szülők csak akkor kötelesek anyagiilag támogatni az örökbefogadott személyt, ha az örökbefogadó szülők képtelenek erre.

Amennyiben az örökbefogadott kiskorú, az egyszerű örökbefogadás eredményeképp valamennyi szülői felelősséggel kapcsolatos jog az örökbefogadó szülőt illeti a gyermek apja vagy anyja helyett. A jogszabályok egy kivételt írnak elő e szabály alól, nevezetesen azt az esetet, amikor valamely személy házastársa gyermekét fogadja örökbe. Ebben az esetben a férj és feleség megosztja a szülői felelősséget. Ebből következik:

a polgári törvénykönyv 365. cikke

„Valamennyi szülői felelősséggel kapcsolatos jog – többek között az örökbefogadott házasságkötéséhez való hozzájárulás joga – kizárólag az örökbefogadó szülőt illeti, kivéve ha az örökbefogadó szülő az örökbefogadott anyjának vagy apjának házastársa. Ebben az esetben az örökbefogadó szülő és annak házastársa közös szülői felügyelettel rendelkezik, a házastárs azonban továbbra is egyedül gyakorolja e jogát,

kivéve ha a pár az elsőfokú bíróság hivatalvezetője előtt közös nyilatkozatot tesz arról, hogy a szülői felelősséget közösen kívánják gyakorolni. ...”

Az egyszerű örökbefogadási határozat a teljes örökbefogadási határozattól eltérően az örökbefogadó szülő, az örökbefogadott vagy – amennyiben az örökbefogadott kiskorú – az ügyész kérésére visszavonható.

Az egyszerű örökbefogadás – amennyiben kiskorúakat érint – többnyire a vér szerinti szülő vagy szülők gyengeségeinek ellensúlyozására irányul. A teljes örökbefogadás esetei közé a gyakorlatban javarészt a külföldi örökbefogadások tartoznak, míg az egyszerű örökbefogadási határozatok többsége olyan családokat érint, ahol az érintett személyek már nagykorúak, és ezek gyakran összefüggnek az örökléssel.

B. Szülői felelősség

20. A szülői felelősség magában foglalja a szülők kiskorú gyermekükkel kapcsolatban meghatározott valamennyi jogát és felelősségét. A gyermekek oktatása és fejlődése biztosításának érdekében védi a gyermek „egészségét, biztonságát és erkölceit” (a polgári törvénykönyv 371-1. cikke). Főszabály szerint, amint a rokoni kapcsolatot megállapítják, a kiskorú gyermek szülei automatikusan szülői felelősséggel rendelkeznek, amelyet kizárólag nyomós indokokkal lehet visszavonni. A szülői felelősség a gyermek nagykorúvá válásával – rendes esetben tizennyolcadik életévének betöltésével – szűnik meg. A szülői felelősség és a szülői felelősség gyakorlása között különbséget tesznek; az utóbbit egy szülőre is rá lehet bízni, amennyiben az a gyermek mindenek felett álló érdekében áll. A szülői felelősséget nem gyakorló szülő gyermekei eltartásának és nevelésének felügyeletére vonatkozó jogát és kötelezettségét megtartja. Tájékoztatni kell őt a gyermekeit érintő fontos döntésekről, és nem fosztható meg kapcsolattartási valamint – kényszerítő okok nélkül – láthatási jogaitól.

21. Lehetőség van a szülői felügyelet valamely harmadik félre történő átruházására (a polgári törvénykönyv 376. és az azt követő cikkei). Mivel a 2002. március 4-i szülői felelősségről szóló törvény életbeléptetése óta a polgári törvénykönyv a szülői felelősség „rendes” átruházására irányadó 377. cikke rendelkezik arról, hogy – amennyiben a körülmények megkövetelik – az egyik vagy mindkettő szülő családjogi bírótól kérheti a szülői felelősség gyakorlásának valamely harmadik félre (magánszemélyre, jóváhagyott intézményre vagy az érintett *département* [megye] gyermekjóléti szolgálatára) történő átruházását. A felelősség átruházása nem tartós és nem foglalja magában az örökbefogadás hozzájárulásához való jogot. Ebben az összefüggésben a szülői felelősség teljesen vagy részben átruházható: a szülői felelősség továbbra is a szülőké, azt azonban valamely harmadik fél gyakorolja.

22. A rendes átruházási eljáráson belül a 2002. március 4-i törvény rugalmasabb, a szülői felelősség megosztásán alapuló átruházási lehetőséget

vezette be (a polgári törvénykönyv 377-1. cikke). A szülői felelősség átruházására irányuló határozat „a gyermek nevelése érdekében” előírhatja, hogy az egyik vagy mindkét szülőnek teljesen vagy részben meg kell osztania valamely harmadik féllel a szülői felelősség gyakorlását, ezáltal megosztott szülői felelősséggel rendelkezve. Ezen intézkedés lehetővé teszi a gyermek, a különélő pár és a harmadik felek közötti kapcsolat szabályozását, akár nagyszülőkről, mostohaszülőkről vagy együtt élő élettársakról van szó. Mindkét szülő továbbra is szülői felügyeleti jogokkal rendelkezik és gyakorolja azokat. A felelősség átruházásával nem jár együtt a családi név módosítása vagy törvényes szülő-gyermek kapcsolat létesítése; az átruházás ideiglenes, és a gyermek nagykorúságával megszűnik.

C. Házasság és élettársi kapcsolat

23. Franciaországban azonos nemű párok nem köthetnek házasságot (a polgári törvénykönyv 144. cikke). Ezen elvet a semmítőszék 2007. március 17-én hozott ítéletében újra megerősítette, hangsúlyozva, hogy „a francia jogban a házasság a férfi és nő közötti kötelék”.

24. A polgári törvénykönyv 515-1. cikke határozza meg az élettársi kapcsolatot, amely „két nagykorú, ellenkező vagy azonos nemű személy között – a közös élet megszervezése érdekében – életbe lépő szerződés”. Az élettársi kapcsolat létesítése számos kötelezettséggel jár a felek számára, többek között azzal, hogy párként kell élniük, valamint anyagi és egyéb támogatást kell nyújtaniuk egymásnak.

Az élettársi kapcsolat továbbá bizonyos jogokat ruház a felekre, amely jogok az öröklésre és ajándékozásra vonatkozó rendelkezések reformjáról szóló 2006. június 23-i törvény 2007. január 1-jei hatálybalépésével bővültek. Az élettársak ennél fogva adózási szempontból egy háztartást képeznek; a házastársakhoz hasonló módon kezelik őket bizonyos – különösen az egészség-, az anyasági és az életbiztosítással kapcsolatos – jogok gyakorlása tekintetében. A házasságból származó bizonyos hatások az élettársi kapcsolat esetében továbbra sem alkalmazandók. Nem hoz létre a törvény többek között rokonságot vagy öröklési kapcsolatot az élettársak között. Különösen, az élettársi kapcsolat felbontása nem von maga után a felbontással kapcsolatos bírósági eljárást, csupán a két fél közös nyilatkozatára vagy az egyik fél egyoldalú határozatára van szükség, amelyet a másik félnek is kézbesítenek (a polgári törvénykönyv 515-7. cikke). Ezen túlmenően az élettársi kapcsolatnak nincsenek következményei a polgári törvénykönyvnek az örökbefogadásból eredő jogviszonyok és a szülői felelősségre vonatkozó rendelkezéseit illetően.

D. Asszisztált reprodukció

25. A testen kívüli megtermékenyítést, az embrióbeültetést és a mesterséges megtermékenyítést lehetővé tevő módszerekre utaló asszisztált reprodukcióra a közegészségügyi törvénykönyv L. 2141-1. és az azt követő cikkei irányadók. A törvénykönyv L. 2141-1. cikke szerint az asszisztált reprodukció módszereit Franciaországban kizárólag gyógyászati célokra, azaz „klinikailag diagnosztizált meddőség orvoslása” vagy „valamely különösen súlyos betegség gyermeknek vagy a partnernek történő átvitelének megelőzése” céljából engedélyezik. E módszerek a reprodukív korban lévő, házas vagy az együttélést igazolni képes eltérő nemű párok számára állnak rendelkezésre.

26. E körülmények fennállása esetén a polgári törvénykönyv 311-20. cikke előírja az apaság jogi elismerését a második szülő tekintetében az alábbiak szerint:

„A megtermékenyítés céljából valamely harmadik fél (donor) bevonásával együtt járó orvosi segítség házas vagy együtt élő párok általi igénybevételéhez a párok – titoktartás biztosításával együtt járó, bíró vagy jegyző előtti – előzetes hozzájárulása szükséges, a bírónak vagy jegyzőnek pedig tájékoztatni kell őket ezen eljárásnak a törvényes szülő-gyermek kapcsolatra vonatkozó következményeiről.

...

Az anya és a gyermek tekintetében felelősség terheli az asszisztált reprodukcióhoz hozzájárul, a gyermekét el nem ismerő valamennyi férfit.

E tekintetben az apaság bírósági megállapítására van szükség. A 328. és 331. cikkek rendelkezéseinek megfelelően kell eljárást indítani.”

E. Ítélezési gyakorlat

1. Valamely személy élettársa kiskorú gyermekének egyszerű örökbefogadására irányuló kérelmek elutasítása

27. A semmítőszék számos ítéletet hozott e tárgyban. Az első két, 2007. február 20-án hozott ítélet élettársi kapcsolatban élő és gyermekeket nevelő leszbikus párral kapcsolatos ügyeket érintett, amely gyermekek kizárólagos törvényes szülője az anyjuk volt, mivel az apaságot törvény nem állapította meg. Az anya élettársa mindkét ügyben benyújtotta az egyszerű örökbefogadás iránti kérelmét a gyermekek tekintetében az anya hozzájárulásával. Az egyik kérelemnek a Bourges-i Fellebbviteli Bíróság helyt adott, különösen mivel „az örökbefogadás a gyermek érdekeit szolgálta”, míg a másikat a Párizsi Fellebbviteli Bíróság elutasította. A semmítőszék első polgári tanácsa a polgári törvénykönyv 365. cikkére

hivatkozva hatályon kívül helyezte és semmisnek nyilvánította a fellebbviteli bíróság ítéletét az alábbiak szerint:

„Az örökbefogadás a gyermek tekintetében a szülői felelősség átruházását és a – gyermeket továbbra is nevelni szándékozó – vér szerinti anyának a jogaitól való megfosztását eredményezte. Ennek megfelelően bár Y hozzájárult az örökbefogadáshoz, a fellebbviteli bíróság sértette a fent említett rendelkezést azáltal, hogy helyt adott a kérelemnek;”

Helyt adott a fellebbviteli bíróság második ítéletének az alábbiak szerint:

„A fellebbviteli bíróság helyesen állapította meg azonban, hogy bár a pár együtt élt, a gyermek anyja, Y elvesztette volna szülői felelősségét a gyermekek tekintetében, amennyiben X örökbe fogadta volna őket. Megállapította, hogy a szülői felelősség átruházását csak abban az esetben lehet kérelmezni, ha a körülmények úgy követelik meg, ezt pedig nem állapították meg vagy állították, valamint hogy a jelen ügyben a szülői felelősség átruházása vagy megosztása az örökbefogadás keretében ellentmondásos lenne – mivel a kiskorúak örökbefogadását az örökbefogadó szülő kizárólagos szülői felelősséggel való felruházására dolgozták ki. Ennek megfelelően a fellebbviteli bíróság, amely – az állítottakkal ellentétben – megvizsgálta a kérdést, megfelelően indokolta határozatát.” (Az első polgári tanács 70. és 71. sz. két ítélete, 2007. február 20., *Bulletin Civil* 2007 I).

A semmítőszék ezt követően újra megerősítette e megközelítést:

„Egyrészről a gyermek örökbefogadása esetén a gyermek (apja vagy) anyja – bár a szülői felelősség gyakorlására teljes mértékben alkalmas és azt nem állt szándékában elutasítani – mégis elveszíti. Másrészről a polgári törvénykönyv 365. cikke előírja, hogy a szülői felelősséget kizárólag az élettárs gyermekének örökbefogadása esetén lehet megosztani; a francia jog szerint élettársak azok, akik házassági kötelékben élnek. Ennek megfelelően – ítélethozatala során az Emberi Jogok Európai Egyezményének rendelkezéseit nem sértő – fellebbviteli bíróság megfelelően indokolta határozatait.” (Első polgári tanács 392. sz. ítélete, 2007. december 19., *Bulletin Civil* 2007 I, lásd továbbá ebben az értelemben az első polgári tanács 2008. február 6-i, közzé nem tett 07-12948. sz. fellebbezés tárgyában hozott ítéletét).

28. A 2007. február 20-án hozott első két ítéletet a semmítőszék tájékoztatójában, az interneten és a semmítőszék éves jelentésében tették közzé.

2. A szülői felelősség átruházása

29. A semmítőszék az első irányadó (a semmítőszék első polgári tanácsa által 2006. február 24-én hozott, a tájékoztatóban közzétett) ítéletében helyt adott az élettársi kapcsolatban élő, e lehetőséget kihasználni kívánó – azonos nemű pár kérelmének. A bíróság ítélete szerint a polgári törvénykönyv 377-1. cikke „nem akadályozza [akadályozta] meg valamely anya kizárólagos szülői felelőssége gyakorlásának a vele stabil és tartós kapcsolatban élő nőre történő teljes vagy részbeni átruházását, amennyiben a körülmények úgy kívánják [kívánták], és az intézkedés a gyermek mindenképp felett álló érdekével összeegyeztethető [volt]”. A semmítőszék ezt követően szigorította a szülői felelősség átruházása iránti kérelem

helybenhagyásának feltételeit (semmitőszék, első polgári tanács, 2010. július 8., a tájékoztatóban közzétéve). A megállapított feltételek ugyan nem változtak (az efféle intézkedést a körülmények határozzák meg, és a gyermek mindenek felett álló érdekeivel összeegyeztethetőnek kell lennie), a semmitőszék a kérelmezőket annak bizonyítására kötelezi, hogy az intézkedés az érintett gyermekek életét javítaná és létfontosságú. A bíróságok jelenleg ezt a korlátozó megközelítést alkalmazzák az ilyen ügyek érdemi tárgyalása során (párizsi elsőfokú bíróság, 2010. november 5.).

3. 2010. október 6-i alkotmánytanácsai határozat

30. A jelen ügy tényállásához hasonló tényállásra vonatkozó ügyben a kérelmezők szerint az egyenlőség alkotmányos elvét sértették meg, és arra kérték a semmitőszéket, hogy az alkotmányosságról szóló előzetes döntéshozatalra irányuló kérelmüket továbbítsa az alkotmányos tanácsnak. A semmitőszék helyt adott a kérelemnek.

31. Az alkotmányos tanács 2010. október 6-i határozatában megállapította, hogy feladata a kifogásolt törvényi rendelkezések alkotmányosságáról – absztrakt módon – történő döntés helyett a semmitőszék következetes értelmezése tükrében történő döntés. A jelen ügyben a polgári törvénykönyv 365. cikkének alkotmányosságát ennél fogva annak tükrében kell értékelni, hogy a semmitőszék 2007. február 20-i határozata szerint e rendelkezés következménye egy gyermeknek valamely személy élettársa általi örökbefogadásának tilalma volt.

Az alkotmányos tanács először is rámutatott arra, hogy a 365. cikk rendelkezései a párok együttélését vagy élettársi kapcsolatának létesítését nem akadályozták jobban, mint amennyire akadályozták a vér szerinti szülőt abban, hogy az élettársi kapcsolatban vagy vele együtt élő társát a gyermek nevelésébe bevonja. Az alkotmányos tanács azonban úgy határozott, hogy az alkotmány által biztosított családi élethez való jog nem biztosítja a gyermek és szülőjének élettársa közötti – örökbefogadásból eredő – jogviszony létrehozásához való jogot.

Az alkotmányos tanács megállapította továbbá, hogy a törvényhozó testület szándékosan döntött az egyszerű örökbefogadás lehetőségének a házastársakra történő korlátozása mellett, és hogy nem feladata a törvényhozó testület értékelését a sajátjával felváltani.

III. AZ EURÓPA TANÁCS DOKUMENTUMAI ÉS ANYAGAI

A. A gyermekek örökbefogadásáról szóló európai egyezmény (felülvizsgált egyezmény)

32. Az egyezményt 2008. november 27-én nyitották meg aláírásra és 2011. szeptember 1-jén lépett hatályba. Franciaország nem írta alá és nem ratifikálta.. Releváns rendelkezéseinek szövege a következő:

„7. cikk – az örökbefogadás feltételei

1. A törvénynek engedélyeznie kell a gyermeknek a következő személyek általi örökbefogadását:

a) két eltérő nemű személy

i. akik házasságban élnek, vagy

ii. bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítettek egymással, amennyiben ilyen jogintézmény létezik;

b) egy személy.

2. Az államok ezen egyezmény hatályát kiterjeszthetik azonos nemű, házasságban élő vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban élő párokra. Az államok ezen egyezmény hatályát továbbá kiterjeszthetik tartós kapcsolatban élő eltérő és azonos nemű párokra is.

...

11. cikk - Az örökbefogadás hatása

1. Az örökbefogadással a gyermek az örökbefogadó(k) családjának teljes jogú tagjává válik, valamint az örökbefogadó(k) és családja(ik) tekintetében az örökbefogadó(k) azon gyermekével azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, akivel a rokoni kapcsolatot törvény állapította meg. Az örökbefogadó(k) a gyermek tekintetében szülői felelősséggel rendelkeznek. Az örökbefogadás a gyermek és vér szerinti szerinti apja, anyja és családja közötti jogviszonyt megszünteti.

2. Az örökbefogadó házastársa vagy élettársa azonban – függetlenül attól, hogy az élettársi jogviszony bejegyzett-e – a törvény eltérő rendelkezésének hiányában megtartja az örökbefogadott gyermekkel kapcsolatos jogait és kötelezettségeit, amennyiben az örökbefogadott gyermek az ő gyermeke.

...

4. Az egyezményben részes államok az örökbefogadás egyéb, e cikk előző bekezdéséhez képest korlátozottabb hatású formáiról is rendelkezhetnek.”

B. A Miniszteri Bizottság ajánlása

33. A Miniszteri Bizottság a tagállamoknak kidolgozott, a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemre irányuló intézkedésekről szóló, 2010. március 31-én elfogadott CM/Rec(2010)5. sz. ajánlása többek között a következőket ajánlja a tagállamoknak:

„..."

24. Amennyiben a nemzeti jogszabályok elismerik az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatait, a tagállamoknak törekedniük kell arra, hogy jogállásuk valamint jogaik és kötelezettségeik a heteroszexuális párok jogaival egyenértékűek legyenek valamely hasonló helyzetben.

25. Amennyiben a nemzeti jogszabályok nem ismerik el az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatait és a nem házasságban élő párokat, valamint nem ruházzák fel őket jogokkal vagy kötelezettségekkel, a tagállamokat felkérjük, hogy mérlegeljék annak lehetőségét, hogy – többek között az eltérő nemű párokkal szemben alkalmazott – bármiféle megkülönböztetés nélkül biztosítsanak az azonos nemű párok számára az életüket tükröző szociális valósággal kapcsolatos gyakorlati problémák kezelésére irányuló jogi vagy egyéb eszközöket."

A JOG

34. A kérelmezők azt állították, hogy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztető bánásmódot alkalmaztak velük szemben, ami sérti a magán és családi élet tiszteletben tartásához való jogukat. A kérelmezők a 8. Cikkkel összefüggésben értelmezett 14. Cikkre hivatkoztak. E cikkek a következőket írják elő:

8. Cikk

„1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges."

14. cikk

„A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás,

vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

I. A KORMÁNY ELŐZETES KIFOGÁSA

35. Az állam – elsődleges hivatkozásaként – ismételten hangsúlyozta, hogy az Egyezmény nem alkalmazható a jelen ügyben. A kormány a kérelem elfogadhatóságának vizsgálata során már előterjesztett érvekre reagálva a bíróság ítélkezési gyakorlatára hivatkozott, amely szerint minden ügyben meg kell vizsgálni a – házasság jogi kereteire nem korlátozódó – családi élet fennállását vagy egyéb jellemzőit. Mindazonáltal hangsúlyozta, hogy a bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 8. Cikk nem biztosít az örökbefogadáshoz vagy valamely ugyanazon családban élő felnőtt és gyermek közötti jogviszony létesítéséhez semmiféle jogot, még kevésbé a gyermekvállaláshoz. Mivel az Egyezmény nem rendelkezik az örökbefogadáshoz való jogról, a kormány előadta, hogy a kérelmezők nem állíthatják az e jog élvezetére vonatkozó, velük szemben alkalmazott megkülönböztetést, mivel a 14. Cikk nem létezik önállóan.

36. A kérelmezők az ügy elfogadhatóságának vizsgálata során előterjesztett érvekre hivatkoztak.

37. A Bíróság megállapítja, hogy a kérelmezők az Egyezmény 8. Cikkével összefüggésben értelmezett 14. Cikkre alapozták érveiket, és a 8. Cikk nem biztosítja a családalapításhoz vagy az örökbefogadáshoz való jogot (lásd *E.B. v. France* [GC], no. 43546/02, 41. §, 2008. január 22.). A felek ezt nem vitatták meg. A Bíróságnak meg kell azonban állapítania, hogy a kérelmezők egyedi esetének vizsgálata arra a következtetésre ad okot, hogy az Egyezmény 8. Cikkének értelmében a kérelmezők „családi életet” éltek. A szexuális irányultság ezen túlmenően a 8. Cikk által védett személyes területhez tartozik. Ennek következtében tehát az ügy tényállása az Egyezmény legalább egy Cikkének hatálya alá tartozik, amely – a jelen ügyben a kérelmezők által hivatkozott – 14. Cikkkel összefüggésben értelmezhető.

38. A Bíróság e tekintetben a kérelem elfogadhatóságáról szóló, 2010. augusztus 31-én hozott határozatra hivatkozik, amelyben megállapította, hogy a 8. Cikkkel összefüggésben értelmezett 14. Cikk alkalmazható a jelen ügyre.

39. A Bíróság ennél fogva elutasítja a kormány előzetes kifogását, valamint ezt követően megvizsgálja a panasz érdemét.

II. ÉRDEM

A. A felek előadásai

1. A kérelmezők

40. A kérelmezők az első kérelmező élettársa lányának örökbefogadására irányuló kérelmének elutasítását panaszolták. Állításuk szerint ezen elutasítás indokául szolgáló ok, nevezetesen az efféle örökbefogadás jogi következményei, amelyek a gyermek anyját megfosztanák a szülői felügyeleti jogaitól, csupán az azonos nemű párok esetében zárta ki végleg az örökbefogadást, amely párok – az eltérő nemű pároktól eltérően – nem köthetnek házasságot, és ily módon nem tudják kihasználni a polgári törvénykönyv 365. cikkének rendelkezéseit. Előadták, hogy az első kérelmező A. tekintetében benyújtott egyszerű örökbefogadási határozat iránti kérelmének elvi okokból történő elutasítása a magán és családi élet tiszteletben tartásához való jogukat hátrányosan megkülönböztető módon sértette.

41. A kérelmezők rámutattak, hogy A. mesterséges megtermékenyítéssel, névtelen donortól fogant Belgiumban. A gyermeket noha születésétől fogva a két nő nevelte, jogi értelemben csak egy szülője volt, nevezetesen a második kérelmező. A. a második kérelmező családi nevét vette fel, a második kérelmező kizárólagos szülői felelősséget gyakorol, halálakor pedig A.-ra hagyja vagyonát. Ezzel szemben jogi szempontból az első kérelmezőnek nem voltak kötelezettségei vagy jogai a gyermekkel kapcsolatban. A kérelmezők kifejtették, hogy az egyszerű örökbefogadási határozat iránti kérelmük benyújtása révén törekedtek a helyzet orvoslására, amely az eredeti kapcsolat mellett törvényes szülő-gyermek kapcsolatot létesített volna. A.-nak ekként a törvény szerint két szülője lett volna az azzal járó jogbiztonsággal együtt. Ezt a hazai bíróságok azonban megtagadták a kérelmezőktől.

42. A kérelmezők ennél fogva azt állították, hogy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésnek voltak kitéve, mivel a francia hatóságok – a házastársaktól eltérően – az azonos nemű pároknak megtiltották az egyszerű örökbefogadási határozatot megszerzését. Hangsúlyozták, hogy az azonos nemű személyek közötti házasságot változatlanul tiltják Franciaországban, ahogyan azt a semmítőszék 2007. március 13-i ítéletében is jelezte.

E hátrányos megkülönböztetést eredményező eltérő bánásmódot az együtt vagy élettársi kapcsolatban élő azonos nemű és a hasonló helyzetű heteroszexuális párok között is alkalmazták, hiszen az utóbbi pár a polgári törvénykönyv 365. cikke szerinti szigorú kötelezettségeket – az azonos nemű párok számára nem lehetséges – házasságkötéssel kijátszhatta. A kérelmezők hangsúlyozták, hogy a jelen ügyben nem a házasságkötés

lehetőségének megszerzésére törekedtek, hanem azt emelték ki, hogy polgári törvénykönyv rendelkezései bár semlegesnek tűntek, valójában azonban közvetett megkülönböztetést eredményeztek.

43. A tárgyalás során a kérelmezők – megjegyzéseik illusztrálása céljából – A. helyzetét összehasonlították A.D., valamely másik gyermek helyzetével. A.D. mesterséges megtermékenyítéssel, névtelen donortól fogant és egy férfivel, D.-vel együtt élő nő szülte. A. helyzete bár minden tekintetben összehasonlítható volt A.D. helyzetével, jogállásuk különbözött, mivel a polgári törvénykönyv 311-20. cikke alapján D. egyszerű örökbefogadási határozat kérelmezése nélkül is a gyermek törvényes apjává vált (lásd a fenti 26. pontot). Ennek következtében bármely hétköznapi élettel kapcsolatos (iskolai beiratkozás és a gyermek iskolai fejlődésének nyomon követése) vagy súlyosabb körülmények (közúti baleset) esetén A.-t csak az anyja kísérheti, míg A.D.-ről D. is gondoskodhat. Ezen túlmenően a gyermek anyjának halála esetén A. árva lesz, valamint gyámnál vagy nevelőszülőknél helyezik el, míg A.D. felügyeletét törvényes apjára bízák. A kérelmezők ebből következtették, hogy az egyszerű örökbefogadásra és a névtelen donor általi megtermékenyítésre vonatkozó francia jogszabályok megakadályozták A. és az első kérelmező közötti – örökbefogadás által létrejött – jogviszony létesítését, amely lehetséges lett volna, ha első kérelmező férfi. A kérelmezők jóllehet hangsúlyozták, hogy nem kívánták megkérdőjelezni a névtelen donor általi megtermékenyítés lehetőségéhez való hozzáférésre vonatkozó francia jog rendelkezéseit, fenntartották, hogy a törvény szerint eltérő a bánásmód annak függvényében, hogy az ugyanazon helyzetben gyermekeket nevelő pár két együtt élő vagy élettársi kapcsolatban élő nőből vagy egy nőből és egy férfiből áll.

44. További példaként a kérelmezők arra a forgatókönyvre hivatkoztak, amely szerint ha D. meghal, és A.D. anyja megismer egy másik férfit, N.-t és úgy dönt, hogy közös otthont alapítanak és összeházasodnak. A.D. tekintetében N. benyújthat egyszerű örökbefogadás iránti kérelmet, míg az első kérelmező ezt nem teheti meg A. tekintetében.

45. Két együtt vagy élettársi kapcsolatban élő – házasságot kötni nem képes – nővel szemben ennél fogva eltérő bánásmódot alkalmaztak valamely férfihez és nőhöz képest, akik – amennyiben házasságot kötnek – engedélyt szerezhetnek az anya férje számára a gyermek – egyszerű örökbefogadási határozat szerinti, a szülői felelősség automatikus megosztásával járó – örökbefogadásához.

46. A kérelmezők álláspontja szerint ezen eltérő bánásmód nem szolgált jogszerű célt. A gyermek mindenek felett álló érdekei mindenesetre megkövetelik – a csupán egy szülő helyett – két szülő jogi védelmét. A kérelmezők szerint emellett a megosztott alapú szülői felelősséggel való felruházás (amelyet a hazai bíróság előtt nem kérelmeztek) nem lett volna helyénvaló. Ez kizárólag a szülői felelősséggel függ össze, ideiglenes és azt 2010. július 8-a óta a nemzeti bíróságok nehezen biztosították (lásd a fenti

29. pontot). Hangsúlyozták, hogy az egyszerű örökbefogadási határozat inkább biztosítja a gyermek érdekeit, mint a megosztott alapú szülői felelősséggel való felruházás.

47. A kérelmezők megállapították, hogy az egyszerű örökbefogadás iránti kérelem elutasítása az Egyezményt sértő, szexuális irányultágon alapuló közvetlen és közvetett megkülönböztetésnek minősül. Álláspontjuk szerint a francia kormánynak a megkülönböztetés megghiúsítása céljából jogszabály-módosításokat kellett volna javasolni.

2. A kormány

48. A kormány először az örökbefogadásra és a szülői felügyeleti jog átruházására vonatkozó francia jog szerinti szabályokat összegezte (lásd a 17–22. pontot). A jelen ügyet tekintve a kormány a tárgyalás során megállapította, hogy a kérelmezők nem kérelmezték a megosztott alapú szülői felelősséggel való felruházást, noha e körülmények esetén ez indokolt lett volna (például a második kérelmező utazás miatti távollétében).

49. Ezt követően a kormány előadta, hogy a polgári törvénykönyv 365. cikke nem eredményez objektív megkülönböztetést, mivel az valamennyi nem házasságban élő párra azonos módon vonatkozott, a párok összetételétől függetlenül. A szóban forgó cikkben előírt – valamely személy élettársára alkalmazandó – egyetlen kivételt a gyermek érdekeinek védelme céljából vezette be a törvényhozó testület. A kormány szerint a házasság továbbra is olyan intézmény, amely más kötelekekhez képest fokozottabb stabilitást biztosít a párkapcsolatban. Ezen túlmenően a házasság felbontása esetén a családjogi bíró automatikusan bevonódik az eljárásba. Az élettársi kapcsolatok viszont nagyobb mozgásteret adnak létesítésük és megszüntetésük tekintetében, valamint semmiféle következménnyel nem járnak a családi jog vagy a szülők és gyermekek közötti jogviszony tekintetében. E megfontolások tükrében a törvényhozó testület ekként valamely – a gyermek gondozása és nevelése tekintetében – stabil keret biztosítása céljából arra törekedett, hogy az egyszerű örökbefogadási határozat megszerzésének lehetőségét szigorítsa.

50. A kormány elutasította továbbá a kérelmezők érveit, amelyek szerint a megkülönböztetés közvetett módon jött létre, vagy azon tény másodlagos következménye, hogy a házasság intézménye Franciaországban kizárólag heteroszexuális párok számára állt rendelkezésre. Megállapította, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a családi élet a házasság keretein kívül – ahogyan a törvény által megállapított rokoni kapcsolat nélkül is – létezik.

51. Mindenesetre noha a Bíróság megállapította, hogy a bánásmód eltérő, az a kormány álláspontja szerint indokoltnak tekinthető, és abban az esetben sem minősül megkülönböztetésnek, ha a kérelmezők helyzetét valamely házaspárával vagy együtt élő illetve élettársi kapcsolatban élő heteroszexuális párával összehasonlították.

52. A tárgyaláson a kormány különösen hangsúlyozta, hogy a szülők és gyermekek közötti jogviszonyról szóló francia jog teljes mértékben a szexuális különbségek modelljére épült. E társadalmi döntésén alapuló megközelítés tükrében a kormány úgy véli, hogy a gyermek két nővel vagy két férfival való rokoni kapcsolatának lehetővé tétele olyan alapvető reform lenne, amelyet kizárólag a parlament hajthat végre. E kérdés egészével ennél fogva nem az egyszerű örökbefogadás keretében történő szülői felügyeleti jogok megosztásához hasonló periférikus kérdések, hanem demokratikus vita során kell foglalkozni.

3. A beavatkozó harmadik felek

53. Az International Federation for Human Rights (Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetsége; FIDH), az International Commission of Jurists (Jogászok Nemzetközi Bizottsága; ICJ), a European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (a Lesbikusok, Melegek, Biszexuálisok, Transz- és Interszexuálisok Nemzetközi Szövetségének európai területi szervezete, ILGA-Europe), a British Association for Adoption and Fostering (az örökbefogadási és nevelőszülői elhelyezés brit szövetsége; BAAF) és a Network of European LGBT Families Associations (az európai LMBT-családok szövetségeinek hálózata; NELFA) együttesen avatkoztak be a bírósági eljárásba.

54. A szóban forgó szervezetek először is rámutattak, hogy három különböző helyzet fordult elő, amelyben lesbikus vagy meleg személy gyermekeket fogadott örökbe: az első esetben valamely nem házasságban élő személy kérhette az örökbefogadást – egy olyan tagállamban, amelyben ez azzal a feltétellel, hogy a jövőbeni esetleges élettársuk nem rendelkezik majd szülői jogokkal – (bár csupán kivételes esetekben) megengedett (egyéni örökbefogadás); a második esetben valamely azonos nemű pár egyik tagja kérhette élettársa gyermekének örökbefogadását azzal a céllal, hogy mindkét szülő szülői jogokat szerezzen a gyermek tekintetében („második szülő általi örökbefogadás”); végül pedig valamely azonos nemű pár mindkét tagja közösen kérelmezhetette a velük semmiféle kapcsolatban nem álló gyermek örökbefogadását azzal a céllal, hogy mindketten egyidejűleg megszerezzék a szülői jogokat a gyermek tekintetében (közös örökbefogadás). E.B. kontra Franciaország ügyben (*E.B. v. France*, fent idézve) a Bíróság annak javára határozott, hogy az egyéni örökbefogadás valamennyi személy számára – szexuális irányultságtól függetlenül – egyenlő mértékben álljon rendelkezésre. A jelen ügy a „második szülő általi örökbefogadást” érintette.

55. 2011-ben az Európa Tanács negyvenhét tagállamából tíz lehetővé tette „a második szülő általi örökbefogadást”, más országok pedig fontolóra vették jogszabályaik módosítását annak engedélyezése céljából. A beavatkozó harmadik felek szerint ennél fogva látszólag egyre nagyobb az egyetértés a tekintetben, hogy amennyiben valamely gyermeket stabil

azonos nemű pár nevel fel, a második szülői jogállás törvényes elismerése előmozdítja a gyermek jólétét és a legfőbb érdekeinek védelmét.

56. Egyéb országokban hasonló tendenciákat figyeltek meg a jogalkotásban és az ítélkezési gyakorlatban. A „második szülő általi örökbefogadás” lehetséges volt az azonos nemű párok számára tizenhárom kanadai tartományban, az Egyesült Államokban ötven állam közül legalább tizenhatban és más egyéb országokban, mint például Brazíliában, Uruguayban, Új-Zélandon és Ausztrália bizonyos területein.

57. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a gyermek jogairól szóló egyezményére, valamint a Bíróság és bizonyos nemzeti bíróságok (például az Egyesült Királyság parlamentje: a Lordok Háza és a dél-afrikai alkotmánybíróság) releváns ítélkezési gyakorlatára hivatkozva, a beavatkozó harmadik felek kérelmezték a Bíróságtól e megközelítésnek az elfogadását, amely – álláspontjuk szerint – a gyermek érdekei védelmének biztosít elsőbbséget.

B. A Bíróság értékelése

1. Általános elvek

58. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában megállapította, hogy ahhoz, hogy valamely kérdés a 14. Cikk hatálya alá tartozzon releváns módon hasonló helyzetekben lévő személyek eltérő bánásmódja kell fennálljon. Ezen eltérő bánásmód abban az esetben megkülönböztető jellegű, ha az nem indokolható objektíve és ésszerűen; más szóval, ha az nem jogszerű célra irányul, vagy ha az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél megvalósítása között nincs ésszerűen arányos kapcsolat. A Szerződő Államok mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek annak értékelését illetően, hogy a máskülönben hasonló helyzetekben előforduló eltérések indokolják-e, és ha igen, milyen mértékben indokolják a – többek között a jogi szempontból – eltérő bánásmódot (lásd *Burden v. the United Kingdom* [GC], no. 13378/05, 60. §, ECHR 2008, valamint *Marckx v. Belgium*, 1979. június 13., 38. §, Series A no. 31).

59. A Bíróság egyrészt ismételten megállapította, hogy a nemen alapuló megkülönböztetéshez hasonlóan a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetéshez is különösen komoly igazoló okok szükségesek (lásd *Karner v. Austria*, no. 40016/98, 37. §, ECHR 2003-IX; *L. and V. v. Austria*, nos. 39392/98 és 39829/98, 45. §, ECHR 2003-I; *Smith and Grady v. the United Kingdom*, nos. 33985/96 és 33986/96, 90. §, ECHR 1999-VI; és *Schalk and Kopf v. Austria*, no. 30141/04, 96. § és 97. §, ECHR 2010).

60. Másrészt, az államok mérlegelési mozgástere annak értékelése tekintetében, hogy a máskülönben hasonló helyzetekben előforduló különbségek indokolják-e, és ha igen, milyen mértékben indokolják az

eltérő bánásmódot általában széles körű, amikor a gazdasági és társadalmi stratégia általános intézkedéseiről van szó (lásd például *Schalk and Kopf*, fent idézve, 97. §).

2. Ezen elvek alkalmazása a jelen ügyben

61. A Bíróság megállapítja először is, hogy a jelen ügyet meg kell különböztetni a fent hivatkozott *E.B. kontra Franciaország* ügytől (*E.B. v. France*). Az utóbbi valamely egyedülálló homoszexuális személy általi örökbefogadás engedélyezése iránti kérelem kezelésére vonatkozott. A hivatkozott ügyben a Bíróság rámutatott, hogy a francia jog egyedülálló személyek számára engedélyezi a gyermek örökbefogadását lehetővé téve ily módon az egyedülálló homoszexuális személy általi örökbefogadást. A hazai jogi rendelkezések ellenére úgy véli, hogy a kormány által előterjesztett indokokat nem lehet kellőképpen meggyőzőnek és nyomónak tekinteni ahhoz, hogy a kérelem engedélyezésének elutasítását igazolják. Kérélmé elutasításának indokai ennél fogva személyes helyzetével függték össze, és ily módon a Bíróság azokat megkülönböztető jellegűnek tartotta (lásd *E.B. v. France*, fent idézve, 94. §).

62. A Bíróság megállapította, hogy eltérő álláspontról van szó a jelen ügyben, amelyben a kérelmezők az egyszerű örökbefogadási határozat A. nevű gyermek tekintetében történő biztosításának elutasítását panaszolták. A döntésüket a nemzeti bíróságok azzal indokolták, hogy mivel a vér szerinti anya gyermeke nevelését továbbra is folytatni akarja, az egyszerű örökbefogadási határozat nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekeit, hiszen az a szülői felelősséggel kapcsolatos jogokat az örökbefogadó szülőre ruházza át. Az ítélezés során a bíróságok a polgári törvénykönyv 365. cikkének a szülői felelősség egyszerű örökbefogadás esetében történő gyakorlására irányadó rendelkezéseit alkalmazták. Mivel a kérelmezők nem kötöttek házasságot, nem tartoztak a rendelkezésben előírt egyetlen kivétel hatálya alá.

63. A francia jogban előírt névtelen donor általi mesterséges megtermékenyítésre tekintettel a Bíróság megállapította, hogy a kérelmezők bár e megtermékenyítéshez való hozzáférés feltételeit nem kívánták megkérdőjelezni, kritizálták annak jogi következményeit, és azt állították, hogy az eltérő bánásmód indokolatlan volt (lásd a fenti 43. pont záró szövegrészét). A Bíróság mindenekelőtt megállapítja, hogy a kérelmezők nem támasztottak kifogást a szóban forgó jogszabályokkal szemben a nemzeti bíróságok előtt. Megállapítja főként, hogy a francia jog noha rendelkezik arról, hogy a névtelen donor általi mesterséges megtermékenyítés lehetősége kizárólag heteroszexuális párok számára áll rendelkezésre, azt is kimondja, hogy azt kizárólag gyógyászati célokra, azaz „klinikai diagnosztizált meddőség orvoslása” vagy „valamely különösen súlyos betegség átvitelének megelőzése” céljából szabad lehetővé tenni (lásd a fenti 25. és 26. pontot). Ennek következtében a

névtelen donor általi megtermékenyítés Franciaországban lényegében meddő heteroszexuális párokra korlátozódik, ami nem hasonlítható össze a kérelmezők helyzetével. A Bíróság álláspontja szerint a kérelmezők ennél fogva nem tekinthetők a francia jogszabályokból e tekintetben eredő eltérő bánásmód áldozatainak. A Bíróság továbbá kifejtette, hogy a szóban forgó jogszabályok a kérelmezők által kért örökbefogadásból eredő jogviszony létrehozását nem teszik lehetővé.

64. A kérelmezők fenntartották, hogy az első kérelmező A. tekintetében benyújtott egyszerű örökbefogadási határozat iránti kérelmének a francia bíróságok általi elutasítása a magán és családi élet tiszteletben tartásához való jogukat hátrányosan megkülönböztető módon sértette. Állításuk szerint azonos nemű párként a velük szemben alkalmazott a – házasságban vagy nem házasságban élő – heteroszexuális párokhoz képest eltérő bánásmód indokolatlannak minősül.

65. A Bíróság úgy véli, hogy össze kell hasonlítani a kérelmezők jogi helyzetét a házaspárokéval. Megállapítja, hogy a polgári törvénykönyv 365. cikke előírja, hogy a szülői felelősséget azokban az esetekben lehet megosztani, ha az örökbefogadó szülő a vér szerinti szülő házastársa. A kérelmezők nem használhatták ki ezt a lehetőséget, mivel a francia jog tiltja házasságkötésüket.

66. A Bíróság megállapította először is, hogy – a fent hivatkozott *Schalk and Kopf* ügy vizsgálata során – már határozott arról, hogy az Egyezmény 12. Cikke nem kötelezi a Szerződő Államok kormányait arra, hogy tegyék lehetővé az azonos nemű párok számára a házasságkötést (lásd *Schalk and Kopf*, fent idézve, 49–64. §). Ezen túlmenően a 8. Cikkkel összefüggésben értelmezett 14. Cikkből az azonos nemű házassághoz való jog sem származtatható (uo., 101. §). A Bíróság továbbá megállapította, hogy amennyiben az állam úgy dönt, hogy az azonos nemű pároknak az elismerés valamely alternatív eszközét biztosítja, bizonyos mérlegelési mozgástérrel rendelkezik az átruházott pontos jogállás tekintetében (uo. 108. §).

67. A Bíróság kifejti, hogy a jelen ügyben a kérelmezők kimondták, hogy nem a házasságkötés lehetőségének megszerzésére törekedtek, hanem azt állították, hogy megkülönböztető jellegű eltérő bánásmódot alkalmaztak velük szemben, mivel helyzetük a házaspárok helyzetéhez releváns módon hasonlított.

68. A Bíróságot nem győzte meg ezen érv. Rámutat, hogy ahogyan azt már megállapította, a házasság különleges jogállással ruházza fel a házasságot kötő személyeket. Az Egyezmény védi a házassághoz való jog gyakorlását, és annak gyakorlása szociális, személyes és jogi következményekkel jár (lásd *Burden*, fent idézve, 63. §, és *Shackell v. the United Kingdom* (dec.), no. 45851/99, 2000. április 27.; lásd továbbá *Nylund v. Finland* (dec.), no. 27110/95, ECHR 1999-VI; *Lindsay v. the United Kingdom* (dec.), no. 11089/84, 1986. november 11.; és *Şerife Yiğit v. Turkey* [GC], no. 3976/05, 2010. november 2.). Ennek megfelelően a

Bíróság úgy véli, hogy a második szülő általi örökbefogadás vonatkozásában a kérelmezők jogi helyzete nem összehasonlítható valamely házaspár jogi helyzetével.

69. Ezt követően, a kérelmezők panaszának második részét tekintve, a Bíróságnak meg kell vizsgálnia a kérelmezők helyzetét valamely a nem házasságban élő heteroszexuális pár helyzetével összehasonlítva. Ez utóbbi pár – a kérelmezőkhöz hasonlóan – esetlegesen élettársi kapcsolatot létesíthet vagy együtt élhet. A Bíróság lényegében megállapítja, hogy bármely hasonló jogi helyzetben lévő pár egyszerű örökbefogadási határozat iránti kérelmét – az élettársi kapcsolat létesítése okán – hasonlóképpen elutasították volna (lásd a fenti 19., 24. és 31. pontot). Nem állapít meg ennél fogva a kérelmezők szexuális irányultságán alapuló bármely eltérő bánásmódot.

70. Igaz, hogy a kérelmezők előadták, hogy mivel a házasságkötés lehetősége nem állt számukra rendelkezésre, közvetett megkülönböztetésnek is ki voltak téve, míg a polgári törvénykönyv 365. cikkét a heteroszexuális párok kijátszhatták a házasságkötéssel.

71. Ezzel kapcsolatban a Bíróság azonban kizárólag a korábbi megállapításaira hivatkozhat (lásd a fenti 66–68. pontot).

72. Végül a Bíróság másodlagosan megállapítja, hogy korábban már elismerte, hogy az örökbefogadás e megközelítésének logikája, amely alapján az örökbefogadott és annak vér szerinti szülője közötti szülői kapcsolat megszűnik, a kiskorúak esetében érvényes (lásd ennek megfelelően *Emonet and Others v. Switzerland*, no. 39051/03, 80. §, 2007. december 13.). Úgy véli, hogy a polgári törvénykönyvnek – a szülői felelősség egyszerű örökbefogadás tekintetében történő gyakorlására – irányadó 365. cikke hátterének és céljának tükrében (lásd a fenti 19. pontot) nem indokolt A. tekintetében a kettős törvényes szülő-gyermek kapcsolat létesítésének kizárólag amiatt történő engedélyezése, hogy e rendelkezés alkalmazásával szemben kifogást támasztottak.

73. Ennek megfelelően a Bíróság megállapítja, hogy az Egyezmény 8. Cikkével összefüggésben értelmezett 14. Cikket nem sértették meg.

EZEN INDOKOK ALAPJÁN, A BÍRÓSÁG

1. egyhangúlag *elutasítja* a kormány előzetes kifogását;
2. hat szavazat egy ellenében *megállapítja*, hogy az Egyezmény 8. Cikkével összefüggésben értelmezett 14. Cikket nem sértették meg;

Készült francia nyelven, kihirdették a strasbourgi Human Rights Buildingben 2012. március 15-én megtartott nyilvános tárgyalás során.

Claudia Westerdiek
a Szekció titkára

Dean Spielmann
elnök

Az Egyezmény 45. Cikkének (2) bekezdésével és az Eljárási Szabályzat 74. cikkének (2) bekezdésével összhangban a következő különvéleményeket csatolták ezen ítélethez:

- (a) Costa bíró – Spielmann bíró által osztott – párhuzamos véleménye;
- (b) Spielmann bíró – Berro-Lefèvre bíró által osztott – párhuzamos véleménye;
- (c) Villiger bíró eltérő véleménye.

D.S.
C.W.

A különvélemények fordítását a szöveg nem tartalmazza, azok az ítélet hivatalos nyelvi változatában (változataiban) angol és/vagy francia nyelven szerepelnek, amely hivatalos nyelvi változatok a Bíróság ítélkezési gyakorlatát tartalmazó HUDOC adatbázisban tekinthetők meg.

© Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának hivatalos nyelvei az angol és a francia. E fordítás nem köti a Bíróságot, valamint a Bíróság nem vállal felelősséget annak minőségéért. A fordítás letölthető az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatát tartalmazó HUDOC adatbázisból (<http://hudoc.echr.coe.int>) vagy bármely egyéb adatbázisból, amellyel azt a Bíróság megosztotta. A fordítás nem kereskedelmi célokra felhasználható, amennyiben az ügy teljes címét, valamint a fenti szerzői jogi tájékoztatást feltüntetik. E fordítás bármely részének kereskedelmi célú felhasználása esetén, kérjük jelezze azt a következő címen: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.

